

۵۲.....(۳-۳) نمودار اولویت های دوتایی های سوسور.....

فهرست اشکال

صفحه	عنوان
۵۵.....	شکل (۲-۳) دیوارنگار شکارچی قوش - دوره سامانی - نیشابور ۱۳۶۲/۷۸.....
۵۶.....	شکل (۳-۳) پیراهن بلند صفحه ای از اندرزنامه قرن چهارم.....
۵۶.....	شکل (۴-۳) کاسه سفالی پیراهن بلند قرن چهارم/موزه رضا عباسی.....
۵۷.....	شکل (۵-۳) سلطان در برابر اشخاص شاهنامه فردوسی ۱۳۶۲/۸۷۴.....
۵۹.....	شکل (۶-۳) سلطان در برابر زال شاهنامه فردوسی ۱۳۶۲/۷۸.....
۶۴.....	شکل (۸-۳) تن پوش ها و پاپوشهای زنان شاهنامه فردوسی دوره تیموری.....

مقدمه

بزرگترین موهبتی که خداوند متعال به بشر ارزانی داشته سخن گفتن و تکلم است. کلام محصول اندیشه و تفکر آدمی است به وسیله آن فرد می تواند اندیشه ها و معانی گوناگونی را که در ذهن خود دارد به ذهن دیگری منتقل کند و این همان زبان گفتار است که برای ایجاد رابطه میان افراد جامعه به کار می رود.

اما زبان یک مورد استعمال دیگر هم دارد و آن استعمال در مقام یکی از ابزارهای هنر یعنی شاعری است. هر شاعر در هنگام بیان هنر خود حقایق و واقعیت ها را آنچنان که هستند، نمی پسندد؛ یعنی در کلام او واقعیتها تقریباً آنچنان که باید نمی شود؛ به این سبب کلامش پر از رمز است و نشانه. یکی از رویکردهای نقد ادبی، نشانه شناسی است که صبغه زبان شناسی دارد و زبان اثر ادبی، دست مایه این رویکرد به حساب می آید.

در این تحقیق سعی بر آن شده است با تکیه بر علم نشانه شناسی در قالب نظریات زبان شناس برجسته سوئدی "فردینان دوسوسور" از شاعر گرانقدر "فردوسی حکیم" مایه گرفته و گوشه ای از آن اثر عظیمش شاهنامه را در خصوص رنگها و پوشاک رمزگشایی و نشانه یابی کند.

در این پژوهش در بخش نظری، با نشانه شناسی رنگها و پوشاک در شاهنامه و در یافت ایده ها بی مغزدار و تأثیر گذار از نمونه مطالعاتی "هفت خوان رستم" و تعمیم آنها در بخش عملی، در راستای

طراحی عنصری از پوشاک به نام "مانتو" که در جامعه ایرانی بیشتر از سایر بخشهای لباس به عنوان مد نمود میکند، سعی دارد طراحی نو از طراحی مد در این سرزمین را ارائه دهد.

این پژوهش شامل چهار فصل است که در فصل اول به کلیات تحقیق پرداخته و در فصل دوم مبانی نظری تحقیق همچون چارچوب نظری و تعریف واژگان اصلی و فرعی را توضیح می دهد.

در فصل سوم تجزیه و تحلیل داده ها با تعریف واژگان تحلیلی و جامعه آماری و توصیف نمونه مطالعاتی صورت گرفته است. در فصل چهارم نیز به تبیین فرضیات و نتایج پرداخته و در نهایت گزارشی از کار عملی پروژه داده شده است.

هزارویک دانشجو

برای دریافت فایل کامل

به سایت مراجعه کنید

1001daneshjo.ir

فصل اول : کلیات تحقیق

هزارویک دانشجو

(۱-۱) بیان مسئله

(۲-۱) اهداف تحقیق

(۳-۱) اهمیت و ضرورت تحقیق

(۴-۱) سوالات

(۵-۱) فرضیه ها

(۶-۱) روش تحقیق

(۷-۱) پیشینه تحقیق

برای دریافت فایل کامل

به سایت مراجعه کنید

1001daneshjo.ir

فصل اول: کلیات تحقیق

1-1) بیان مسئله

پوشاک از مظاهر فرهنگ یک جامعه است و حامل پیامهایی می باشد و عناصر نشانه ای پوشاک بر نموده های فرهنگی، مذهبی، ملی، هنری و... یک جامعه دلالت دارد. رنگ یکی از شاخصه های اصلی و مهم نشانه ای در پوشاک است.

از طرفی دیگر، ادبیات نیز دارای ویژگی ذاتی است که می توان آن را به کمک دانش های گوناگون نقد و تحلیل کرد که نشانه شناسی یکی از این دانش هاست و به دنبال دست یافتن به رابطه ها و کشف پیوندهای آنچه نویسنده آفریده و آنچه خواننده در می یابد شاهنامه نیز یکی از بزرگترین منابع ادبی و فرهنگی این جامعه است.

چرایی و علت این تحقیق به آن خاطر است که با طراحی مد و لباسی مواجه شویم که گویای ملیت و تمدن غنی ایران باشد. حاوی نشانه های عمیق فرهنگی و ادبی باشد و هویت بخش، تا وضعیت سردرگمی موجود که چالشی عظیم در پوشاک ایران است را سامان بخشد و طراحی لباس را در جامعه به وضعیتی مطلوب و ایده ال برساند. مدی جدید و برگرفته از شاهنامه و رنگها و پوشاک اش، با پیشینه تاریخی از تاریخ پر فرهنگ این مملکت مدی خاص و شرقی، که خصوصا ایرانی باشد و اصیل.

1001daneshjo.ir (۲-۱) اهداف تحقیق

- مطالعه نشانه شناسی رنگها و پوشاک در اشعار شاهنامه

• رمز‌گشایی عناصر نشانه‌ای و آنکه نشانه‌ها در شاهنامه، حاوی چه پیامی‌اند و به چه چیزهایی دلالت دارند

• به کارگیری این نشانه‌ها و الهام از آنها در طراحی لباس باهدف ایجاد ارتباط بیشتر مردم با مفاهیم و نشانه‌های شاهنامه، در دوره مدرن امروزی،

• ایجاد طراحی مدولباسی ایرانی که اصالتی کهن و پیشینه‌ای عمیق در پس آن باشد

• شناساندن این مد ایرانی به سراسر دنیا

• اندیشیدن نسل جدید در شاهنامه که منجر به آن میشود آنان از این متن کهن و سرشار از فرهنگ فاصله نگیرند و باادب و ادبیات ایران رشد کنند.

۳-۱) اهمیت و ضرورت تحقیق
هویت و معنیت هر جامعه تا حدود زیادی به وسیلهٔ لباسی که توسط اعضای آن تن می‌کنند مشخص می‌شود و روشن‌گر بسیاری از معانی بیدارهای اجتماعی و تاریخی در جوامع انسانی می‌باشد. اهمیت بسیار در انجام این تحقیق احساس شده است و انگیزه‌اش، دادن ارزش و اعتبار بیشتر به مد و طراحی لباس‌های موجود در بازار ایران است بانگاهی به رنگها و پوشاک در اشعار شاهنامه.

این پروژه به منظور ارتباط ذهنی و عینی افراد جامعه با مفاهیم و نمادها و نشانه‌های هویت ساز گوشه‌ای از این متن غرور انگیز که بخش عظیمی از تمدن و فرهنگ غنی ایرانیان در آن نهفته است صورت می‌گیرد و نیز این رساله اثر نظر دارد از این طریق برای پوشاک ایران طرحی ارائه دهد بسیار

آگاهانه، اصیل و پر محتوا.
در نتیجه از آنجا که به دلیل کمبود ژورنال‌های ایرانی، به نسبت وسعت زیاد جغرافیایی و جمعیتی

کشورمان و نیز به دلیل فراوانی ژورنال‌های خارجی در برابر نیاز شدیدی که همهٔ انسانها به پوشاک دارند، ضرورت انجام این تحقیق بسیار بالا به نظر میرسد و اهمیت آن در آینده‌ای نزدیک با کارآمدی این

طراحی ها و کاربرد زیاد آن در ایران و تفاوت بارز آن به دلیل خاص بودنش در منطقه ، مشاهده خواهد شد .

در این پژوهش ، دادن ارزش و اعتبار بیشتر به رنگها در لباس ، مدنظر ودغدغه خاطر می باشد و آن طرح و رنگی را می طلبد که گویای ملیت و تمدن ، حاوی نشانه های عمیق فرهنگی و هویت بخش باشد و وضعیت سردرگمی موجود که چالشی عظیم در پوشاک ایران است را سامان بخشد و در نهایت ، طراحی لباس را در جامعه به وضعیتی مطلوب و ایده آل برساند که گوشه ای از لازمه آن، مطالعه نشانه شناسی رنگها و پوشاک در اشعار شاهنامه است .

پس زمانی به ماهیت و موقعیت کنونی خود پی می بریم که به شناخت فرهنگ و هنر که لباس نیز از مظاهر این فرهنگ است دست یابیم.

هزارویک دانشجو

(۴-۱) سوالات تحقیق

۱) نقش عناصر نشانه ای رنگ و پوشاک در شاهنامه چیست؟

۲) برجسته ترین شاخصه های کاربرد رنگ و پوشاک شاهنامه با رویکرد نشانه شناسی سوسور کدامند؟

برای دریافت فایل کامل

(۵-۱) فرضیه ها

فرضیه اول: عناصر نشانه ای رنگ و پوشاک بایجاد نقش تعیین کننده و کلیدی در موضوعات اشعار و درک مفاهیم شاهنامه دارد . پوشاک میتواند در شاهنامه رویکردهای تاریخی و واقعیتهای اجتماعی را

رمز گشایی کند ؛ و رنگها نیز می توانند بین اژه های تمدن و رموز فرهنگ شاهنامه باشند.

1001daneshjo.ir

فرضیه دوم: برجسته ترین شاخصه های کاربرد رنگ و پوشاک شاهنامه با رویکرد نشانه شناسی سوسور، ارتباط دلالتی آنها در طراحی لباس و مد امروزیست و هر نشانه در عناصر پوشاک و رنگ در شاهنامه را به سمت دال و مدلولی سوق می دهد که در پی آن دلالتی را آشکار می کند، که بیان کننده نظامیست ارزشمند و هدفمند. با شناخت این نظام ها در اشعار فردوسی به ارزش حقیقی هر نشانه پی برده و تاثیری که رنگها و پوشاک شاهنامه در کاربردشان به عنوان ایده در طراحی امروزی می گذارند، می توانند نزدیک ترین و محتمل ترین راه برای حل مسئله بهترین انتخاب در لباس و رنگ آن باشد.

۱-۶) روش تحقیق

روش جمع آوری اطلاعات به صورت تاریخی - اسنادی، به روش کتابخانه ای حقیقی و مجازی می باشد. همچنین از روشهای میدانی و ترکیبی نیز بهره برده شده است. ابزارهای تحقیق نیز عبارتند از: فیش برداری کتابخانه ای، سایت های اینترنتی، عکاسی و اسکن. چارچوب نظری این تحقیق نظریه و رویکرد فردینان دو سوسور و جامعه آماری آن شاهنامه حکیم ابوالقاسم فردوسی است. تعداد نمونه ها رنگ و پوشاک در اشعار شاهنامه و خصوصاً رنگ پوشاک آن می شود. شیوه تجزیه و تحلیل داده ها به صورت توصیفی - تحلیلی بوده و جداول بررسی بر پایه چارچوب نظری تهیه شده است. قلمرو تحقیق داستان هفت خوان رستم از شاهنامه است که بر اساس مفاهیم اصلی نشانه شناسی چون دال و مدلول و دیدگاه در زمانی و همزمانی و روابط همنشینی و جانشینی ارزش نشانه و سیستم مورد بررسی قرار گرفته است. سپس سعی شده است در بخش عملی به شیوه ای خلاقانه ایده یابی کرده و در طراحی

مد و لباس (صرفاً متنوع به کار گرفته شود).
1001daneshjo.ir

۱-۷) پیشینه تحقیق

تحقیق های بسیاری در مورد جنبه های گوناگون : شاهنامه فردوسی ، طراحی لباس و نشانه شناسی به صورت موضوعاتی جدا از هم در غالب کتاب و مقاله و یا پایان نامه تهیه شده است و به ارتباط بین دو مورد از این سه مورد در بسیاری از موارد پرداخته شده است. اما در این پایان نامه سعی شده است به ارتباط بین این سه موضوع پرداخته شود.

کتابها: در باب شاهنامه بیشمار کتاب نگاشته شده که مازهای راز اثر (دکتر میر جلال الدین

کزازی: ۱۳۸۰) در باب جستارهایی در شاهنامه، یک نمونه نزدیک به این موضوع است و نیز کتاب (رویا ، حماسه ، اسطوره) اثر بالزشی دیگر است از (میر جلال الدین کزازی، ۱۳۸۵) که به بررسی این مقوله ها در شاهنامه پرداخته است. در باب پوشاک ایرانیان پژوهشهای ارزنده ای و اثر باروری از (جلیل ضیاء پور: ۱۳۴۳) به رشته تحریر در آمده است. تحقیقات (هرمان گوتز: ۱۳۶۴) در مورد لباس ایرانیان در مجموعه مآثرهای ایران زیر نظر پوپلر (۱۳۸۳) در باب نشانه شناسی می توان کتاب هایی ارزشمند از این نویسندگان نام برد: (کالر، ۱۳۹۰) (چندلر، ۱۳۸۷) (گیرو، ۱۳۹۲) (نرسیسیانس، ۱۳۹۱) (پهلوان، ۱۳۹۰) (ضیمران، ۱۳۸۳)

سرای درمافت فابل کامل

مقاله ها: مقاله " لباس " (استیلین: ۱۹۷۰) در دایره المعارف اسلام انار (محمد مشیر پور: ۱۳۷۸)

و (سهیلا شهشهانی: ۱۳۷۴)، (عیسی بهنام: ۱۳۲۵) و (یحیی فکاء: ۱۳۷۸) و (ارنست هرتسفلد: ۱۹۸۷) و....

در زمره مقاله هایی است که در رسنه لباس مورت مباحثه است

در باب پوشاک و رزم ابزار شاهنامه (ضیاء پور: ۱۳۵۴) و در مورد جلوه های رنگ در شاهنامه (فلاح

رستگار: ۱۳۵۴) و جنگ در اناهام (باتل - جانری: ۱۳۳۳) مقالات -جائز اهمیی را نوشته اند. اما مقاله

باز نمود رنگها... در شاهنامه که توسط (حسن لی / احمدیان: ۱۳۸۷) نوشته شده است و به نوبه خود از سری

مقالات ارزشمند به شمار میرود، بسیار نزدیک به موضوع این تحقیق میباشد.

پایانامه ها : پایانامه ای با عنوان بررسی طراحی لباس شب با الهام از داستان سیاوش در شاهنامه از (آزاده زیرک: ۱۳۹۰) از دانشگاه آزاد اسلامی یزد صورت گرفته است که به مقوله این پژوهش نزدیک بوده اما به نشانه شناسی اشاره ای نداشته است. رساله دیگری با عنوان نشانه شناسی کارزار در شاهنامه (خواجہ گیری: ۱۳۸۷) موضوعی در رابطه بانسانه شناسی داستانهای عاشقانه ... (عباسی: ۱۳۸۷) نیز به رشته تحریر در آمده است که به طراحی لباس اشاره ای نداشته است.

هزارویک دانشجو

برای دریافت فایل کامل

به سایت مراجعه کنید

1001daneshjo.ir

فصل دوم: مبانی نظری

۱-۲) چهارچوب نظری

۱-۱-۲) مروری بر علم نشانه شناسی

۲-۱-۲) نشانه شناسی

۳-۱-۲) نشانه شناسان

۴-۱-۲) برد فرادینان دوسوسور

هزارویک دانشجو

۲-۲) تعریف واژگان اصلی

برای دریافت فایل کامل

۱-۱-۱) نشانه

۲-۲-۲) زبان و نشانه

به سایت مراجعه کنید

۳-۲-۱) نماد و نشانه

۴-۲-۲) بررسی شاه نامه
1001daneshjo.ir

۳-۲) تعریف واژگان فرعی

۱-۳-۲) مروری بر تطور پوشاک

۲-۳-۲) فرهنگ پوشش

۲-۱) چهارچوب نظری

۲-۱-۱) مروری بر نشانه شناسی

در واقع نشانه شناسی در کهن ترین روزگاران تفکر آدمی ریشه دارد و در هزارتوی تاریخ پر راز و رمز او پرورده شده است . پیشینه پژوهش‌های نشانه‌شناختی به دنیای باستان بازمی‌گردد . در نوشته‌های فلسفی، منطقی، دستوری ، پزشکی ، و معرفت شناختی یونان باستان و نیز تأملات چینی ها، هندی‌ها و مسلمانان ،اشارات بسیاری به سرشت و نقش نشانه‌ها و دلالت‌های آنها می توان یافت.

این آثار را اگر چه نمی توان به معنای دقیق و امروزی کلمه، آثاری نشانه‌شناختی خواند ، اما بی‌شک نقش برجسته‌ای در تاریخ تفکرات نشانه‌شناختی و بی ریزی دانش نشانه‌شناسی داشته‌اند، پس در واقع دانشی نیست که یک شبه به وجود آمده باشد ، بلکه ریشه‌هایی عمیق و سست در روزگاران کهن دارد. ریشه در کوشش‌های کهن بقراط و جالینوس برای فهم مناسبات میان جسم و ذهن و برای ربط دادن علائم به امراض دارد.

به عبارت دیگر ، یونانیان قدیم را می توان نخستین رهنمای نشانه‌شناسی دانست ، هر چند نشانه شناسی عمری به درازای تاریخ دارد و نظریه ای نیست که به یک باره شکل گرفته باشد ، و اگر چه ریشه های آن به افلاطون و اگوستین بازمی‌گردد ، با این حال ، رشته ایست جدید از علوم انسانی که در آغاز قرن بیستم، به طور جدی پدید آمد و در نتیجه، هنوز مشروطیت رشته های قدیمی تر همچون

فلسفه را ندارد.

از جمله کسانی که پیش از آغاز نشانه‌شناسی به عنوان یک رشته علمی و یک حوزه مستقل اندیشه بشری، آرایبی را مطرح کرده اند، می توان از افلاطون، ارسطو، فیلسوفان رواقی، قدیسین آگوستین، و جان لاک نام برد. برای نخستین بار جان لاک اصطلاح «نشانه‌شناخت» را در سال ۱۶۹۰ در نوشتار خود با نام "رساله‌ای در زمینه قدرت درک انسان" به کار برد.

اما، با وجود تاریخ غنی تفکرات نشانه‌شناختی، «نشانه‌شناسی معاصر عمدتاً بر اساس اندیشه‌های دو متفکر یعنی فردینان دوسوسور زبانشناس سوئیسی، و چارلز سندرس پیرس فیلسوف و منطقی آمریکایی، استوار شده است. دوسوسور بیشتر از منظری فنی و زبان‌شناسانه به این نظریه برتو افکنده است و رویکرد نشانه‌شناختی اش بسیار ساده و البته کلاسیک است و پیرس رویکردی مفصل‌تر و منعطف‌تر دارد. در واقع هر دو، میان دانش و نشانه پیوندی تازه برقرار کرده‌اند و این رویکرد فکری را به قلمرو مطالعات دانشی وارد ساخته اند.» (ضیمران، ۱۳۸۱: ۸) اما «ما ایرانیان نه تنها نقشی در تحولاتی که نشانه‌شناسی در سده بیستم به خود دیده است، نداشته ایم، بلکه در این زمینه با فقر و خلاء نظری عمیقی دست به گریبانیم.» (نرسیسیانس، ۱۳۹۱: ۱۰) به هر حال نشانه‌شناسی از دهه ۱۹۵۰ میلادی نیز همچون روش پژوهش در شناخت ادبیات و ادراک کارکردهای ارتباطی به کار رفته شده است.

۲-۱-۲) نشانه‌شناسی
1001daneshjo.ir

نشانه‌شناسی رشته ایست بسیار گسترده و هیچ خوانشی از آن نمی تواند ادعای فراگیری و جامعیت داشته باشد. کوتاه ترین تعریف: «نشانه‌شناسی مطالعه نشانه هاست.» (چندلر، ۱۳۸۷: ۱۹) و کلی تر : مطالعه نشانه ها و نماد ها است .

عامترین تعریف از اکو: «نشانه‌شناسی با هر چیزی که بتواند یک نشانه قلمداد شود سرو کار دارد.» و تعریف آن در دایره المعارف کتابداری و اطلاع رسانی: «نشانه‌شناسی علمی است که به بررسی انواع

نشانه‌ها، عوامل حاضر در فرایند تولید و مبادله و تعبیر آنها، و نیز قواعد حاضر بر نشانه‌ها می‌پردازد و سرشت و چگونگی ارتباط و معنا را در پدیده‌ها و نظام‌های نشانه‌ای گوناگون مطالعه می‌کند.»

در تعریفی دیگر «نشانه‌شناسی مطالعه شیوه‌های تولید معنا در نظام‌های نشانه‌ای است که افراد برای مقاصد ارتباطی یشان به کار می‌گیرند. این علم سعی دارد میان پدیده‌های نامرتبط با هم ارتباط برقرار کند.» (چندلر، ۱۳۸۷: ۱۶) و در یک نگاه کلی «نشانه‌شناسی یکی از بهترین روش‌های کارآمدی است که با ایجاد معنی و یا به تعبیر هدف مقصود نشانه‌شناسی، مطالعه نظام‌های نشانه‌ای مانند زبان‌ها، رمزها، نمادها، نشانه‌های علامتی و مواردی از این دست است که با «فرایند معنی‌دار شدن» سر و کار دارد.» (استریناتی، ۱۳۸۸: ۱۵۳)

در باب متن و مقوله‌متون نیز می‌توان چنین تعریف کرد «نشانه‌شناسی رویکردی زبان‌شناسانه به متون است رویکردی که توجه به زبان متن را در اولویت دارد. متن ترکیبی از نشانه‌هاست (مثل کلمات، تصاویر، اصوات، و با علوا) که با ارجاع به فراداده‌های یک ژانر و در یک رسانه ارتباطی خاص ساخته و تفسیر شده است. با این همه نشانه‌شناسی را نمی‌توان یک روش‌شناسی مستقل تلقی کرد، اما می‌تواند یک روش یا رهیافت روشی باشد. (چندلر، ۱۳۸۷: ۱۷). نشانه‌شناسی علمی است که هدف خود را «شناخت و تحلیل نشانه‌ها و نمادها چه آنها که به صورت زبان گفتاری یا نوشتاری در آمده‌اند و چه آنهایی که صورت‌های غیرزبانی دارند، اعلام می‌کند.» (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۹۹)

از طریق سیستم نشانه‌شناسی در می‌یابیم که «چگونه یک امر ذهنی به امری عینی تبدیل می‌شود و بالعکس. به عبارت دیگر تبدیل ذهنیت به عینیت و برعکس، عینیت از طریق سیستم حسی به ذهنیت تبدیل می‌شود.

پیوندهای موجود میان جسم، ذهن و فرهنگ هنگامی که به شکل نشانه بروز می‌کنند که حوزه نشانه‌شناسی را تعریف و تعیین می‌کنند. با این حال این به معنی آن نیست که نشانه‌شناسی راجع به همه

چیز است و نه فقط شامل مطالعه چیزهایی است که ما در مکالمات روزمره «نشانه» می نامیم ، بلکه مطالعه هر چیزی است که بر چیزی دیگر اشاره دارد.

برخی نشانه ها به چیزی که نماینده آن هستند شباهت دارند ، اما جالب این است که بسیاری از نشانه ها- خواه نمادهای دیداری باشند و خواه نمادهای آوایی مثل کلمات هیچ شباهتی به مرجع خود ندارند . اولین اصل در نظام های نشانه شناسیانه این است که آنها مترادف نیستند و ما نمی توانیم بگوییم در این نظام ها چیزی یکسان بر اساس واحدهای متفاوت وجود دارد.» (نرسیسیانس، ۱۳۹۱: ۱۷)

« نشانه شناسی مدرن نشان می دهد که این علم قابل گسترش است و فراتر از آموزه های سوسور را دربر دارد. نشانه شناسی مدرن به هر چیزی که بتواند مانند نشانه عمل کند و به تولید و تبادل معنا منجر شود، توجه می کند. از این رو، نشانه ها می توانند بصری، متنی، ایماژی یا هر چیزی باشند. محمل این نشانه ها زبان است.» (همان: ۱۹)

نشانه شناسی با بررسی نشانه ها در ساخت های گوناگون زندگی اجتماعی بشر می کوشد به سه پرسش بنیادین پاسخ گوید:

- نخست اینکه، «دنیای پیرامون ما، در حالی که، ما به واسطه نشانه ها به درک و فهم آن نائل می شویم، به عنوان یک محیط انسانی چگونه ساخته شده است؛
- دوم آنکه، این دنیا چگونه به کمک نظام های نشانه ای گوناگون رمزگذاری و رمزگشایی می شود، در نتیجه، چگونه به یک قلمرو فرهنگی بدل می گردد.
- سوم اینکه، ما چگونه از رهگذر نشانه ها ارتباط برقرار می کنیم و دست به کنش می زنیم تا این قلمرو را به جهان فرهنگی جمعی و مشترکی بدل کنیم.» (همان: ۲۱)

نشانه شناسی در صدد است جلوه های استعاری، کنایی، بصری یا نشانه ای واژه ها و مفاهیم را آشکار کند با این فرض یا اصل منطقی که چیزی در لابه لای زبان می جنبد، حرکت می کند و بر ابژه ها یا

معانی دلالت دارد که متفاوت از شکل ظاهری گزاره ها یا واژه هاست. این درست است، اما همه ی ماجرا نیست؛ درست مانند ساختار روانی انسان که بخشی از آن را ناخودآگاه جهت می دهد اما بخشی از آن بی شک آگاهانه می ماند.

هدف نشانه شناسی نه رمزگشایی جهان است و نه تدوین دلالت‌های مختلفی که به اشیاء، موقعیتها و پدیده های طبیعی نسبت می دهیم. پرداختن به این عرصه ها کار قوم شناس، مردم شناس، جامعه شناس، روانشناس و یا فیلسوف است. نشانه شناسی سعی دارد تا به دسته بندی های مختلفی برای نشانه ها دست یابد؛ گونه های متفاوت نشانه ها را از نظر ویژگی و قوانین فراخور سازمان بندی و فرآیندهای خاص دلالت مشخص کند و راهگشای شناخت معنا یا معنای اثر باشد.

نشانه شناسی می تواند یکی از رهیافت های نوین در مطالعات تاریخی باشد و به عنوان مکمل یکی از ابعاد یا مراحل تحقیق تاریخی مد نظر قرار می گیرد؛ روش نشانه شناختی می تواند به گره گشایی، بسترکامی و اتصال این یافته ها به دیگر عناصر فرهنگ یا دوره ی خاص مورد مطالعه کمک کند. مخصوصاً در فرآیند گردآوری و تحلیل داده ها؛ زیرا به نظر می رسد که بخشی از داده های تاریخی به معنای خاص، نه عام، نشانه شناختی اند و تحلیل نشانه شناختی می تواند دلالت های صریح، ضمنی یا معانی چندگانه یا استعاری آن ها را کشف کند. «بخش عمده ای از داده های تاریخی و حتی اجتماعی قطعاً ماهیت نشانه شناختی دارند. نشانه شناسی در مطالعات اجتماعی حال نگر بهتر پاسخ می دهد، خود به خود مباحث نظری و فلسفی را در خود می پروراند و شامل مدل های نظریست و روشی است در علوم اجتماعی ما که به هر دلیل بیش تر مورد استقبال است» (نبوی، ۱۳۹۲: ۳۶)

۲-۱-۳) نشانه شناسان

به زنه‌ارمان گفته است که «پاره ای از بخشهای شاهنامه تنها از راه رمز معنی میربرد؛ اگر رمز این بخشها گشوده نشود، معنای روشن و سنجیده ای از آنها فرادست نخواهد آمد. آنچه استاد آن را بخشهای رمزی خوانده است جز بخشهای نمادین و اسطوره ای شاهنامه نیست .

کند و کاو نهادشناختی در شاهنامه و رازگشایی نمادها و گزاردن آنها هم دیرینه های فرهنگ ایران را برما آشکار خواهد ساخت ، هم ناخودآگاهی ایرانی را. ما به یاری کاوشهای نمادشناختی و ژرفاگرای در شاهنامه هم تاریخ و تبار خویش را فرو می کاویم ،هم نهاد و روان خود را. سخنی گزاف نیست اگر بر آن باشیم که شاهنامه ، چونان نامه ای سپند که داستان ایران ، از دورترین روزگاران در آن باز گفته شده است ، منش و سرشت ما را چونان ایرانی بنیاد می نهد و می پرورد و می سازد .بخشی گسترده و بنیادین از آنچه ماییم که - چونان ایرانی- در گرو شاهنامه است. اگر شاهنامه ، چونان شاهکاری بی همانند ، پایهٔ ادب ما را ریخته است و سخن پارسی بر آن استوار نهاده شده است ، چونان نامهٔ نمادین و رازآلود فرهنگ ایران ، چونان چشم اندازی فراگیر بر گسترهٔ تاریخ این سرزمین ، از هر روی و رای ، منش و ساختار روانی و فرهنگی ما را می سازد .«(همان:۲۰۰)

از دید هنری ، «اگر شاهنامه نمیبود ، دیگر شاهکارهای سخن پارسی : مثنوی مولانا و غزلهای دیوان شمس ،سروده های سعدی ، پنج گنج نظامی ،چامه های خاقانی وانوری ،درپیوست های عطار و سنایی ، دیوان خواجهٔ بزرگ ، چارانه های خیام و از این گونه ، هرگز آنچهٔ سخنه و پخته ، آنچهٔ پرورده و گسترده ، آنچهٔ فزون مایه و فرایایه آنچهٔ بلند و ارجمند و دلپسند سروده نمی شد؛ به همان سان اگر شاهنامه نمی بود ، ما ایرانیان ، از دید فرهنگی و روانی ، آنچه امروز هستیم نمی بودیم. شاهنامه هم ادب ما را ساخته است ،هم منش ما را.

از این روی، هر کندو کاوی در شاهنامه کاوشی است در تاریخ و فرهنگ و منش ایرانی . پس هرگز نمی توانیم در بررسی شاهنامه به کاوشهای ادبی و زبانی در آن ، از گونهٔ کاوشهای زیبا شناختی ، واژه شناختی ، سبک شناختی بسنده کنیم ؛ اینهمه تنها کالبد شاهنامه را بر ما آشکار خواهد ساخت ؛ در پی آن ،بی هیچ گمان و گریز ، می باید به کاوش در نهاد و نهان شاهنامه پردازیم .

۳-۲-۳) رنگ در شاهنامه

«رنگها همچون نشانه هایی روشن از گذشته های بسیار دور برای باورهای مردم در ابزار ، وسایل ، لباسها ومانند آنها نمود یافته است. این کارکرد اجتماعی همچنان ادامه دارد. معنای نمادین رنگها و باز شناسی ویژگیهای آن به پیشینه فرهنگی و باور های دیرینه ملت های مختلف باز میگردد و اغلب با پندارهای اساطیری آنان پیوند می خورد واز آنجا سرچشمه میگیرد. فردوسی نیز در شاهنامه عظیم خود با هوشیاری و هنرمندی از این امکان بهره جسته است.» (حسن لی / احمدیان، ۱۳۸۵: ۶۰)

«در شاهنامه فردوسی، ۴۱۹۷ بار عنصر رنگ مورد توجه قرار گرفته که ۳۲/۷۳ درصد از آن مربوط به رنگ سیاه و سپید و ۶۷/۲۷ درصد آن شامل رنگهای دیگر است. میزان کاربرد رنگ سرخ در شاهنامه پس از سیاه و سپید با ۴۶۸ بار تکرار در جایگاه سوم قرار دارد و اغلب، مفهوم نمادین مرگ و زندگی را باز می تابد و در بسیاری اوقات با باورهای اسطوره ای ملت های دیگر نیز همانندی دارد. مفهوم رنگ زرد ۳۱۳ بار در شاهنامه به کار رفته است. پادشاهان اساطیری شاهنامه را فروغی درخشان نورانی می کند. آنها تاج و تخت زرین ، قصر زنگار و کفش زرینه دارند. برجسته ترین ارتباطی که میان این رنگ در اسطوره های شاهنامه و اساطیر ملت های دیگر وجود دارد، نقشی است که رنگ زرد در لباس عروسان و کفن مردگان دارد. رنگ بنفش و رنگ سبز نیز با جلوه هایی نمادین از رنگهای پر کاربرد در شاهنامه فردوسی است.» (حسن لی / احمدیان، ۱۳۸۵: ۵۹)

واژه های رنگی در شاهنامه عبارتند از: سیاه، سپید، تاریک، تیره، روشن، درخشان، زرد، سبز، سرخ، نیلگون، کبود، لاژورد، ابلق، زرین، پشت پلنگ، بنفش، پیروژه، و خود واژه رنگ است. در بقیه موارد برای بیان رنگ از نام اشیاء پیرامون یا جواهرات و چیزهای قیمتی، چون لعل، زبرجد، یاقوت، آبنوس، سندروس، کافور، مشک، فندق، قار، طبرخون، زعفران، عقیق، گلستان، دیبا و... استفاده می شود. اما آمار رنگی نشان می دهد که:

- در بقیه نگاه فردوسی به کرانه های هستی سیاه و سپید است. «انواعی را که فردوسی برای سیاه قایل شده بدین قرار است: دودی، مُشکی، عبیری، عنبری، تیره و تاریک، ابری، یامیفی،

- خواجه گیری طاهره، ۱۳۸۹، نشانه شناسی کارزار در شاهنامه، رشته ادبیات، دانشگاه پیام نور، دانشکده ادبیات و علوم انسانی راهنما: دکتر سیروس شمیسا
- زیرک آزاده، ۱۳۹۰، طراحی لباس شب با الهام از داستان سیاوش، دانشگاه آزاد اسلامی.
- شاه سنی شیدا، ۱۳۸۱، آئین سفر در هفت خوان رستم و اسفندیار و حماسه ادیسه، رشته فرهنگ و زبانهای باستان ایران، دانشگاه شیراز، راهنما: دکتر محمود رضا دستغیب بهشتی
- عبدالهی هسنیجه مریم، ۱۳۹۱، مطالعه زیبا شناسی کمی سه نگاره از شاهنامه، رشته هنر گرایش نقاشی، دانشگاه اصفهان، دانشکده هنرهای تجسمی، راهنما: دکتر اصغر جوانی
- کاتبی زیبا، ۱۳۷۷، صور گوناگون اغراق در شاهنامه، رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، راهنما: دکتر یحیی طالبیان
- موسوی سید رسول، ۱۳۸۸، صور خیال در شاهنامه فردوسی، رشته زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور، دانشکده ادبیات علوم انسانی، راهنما: دکتر علی محمد پشت دار